

JÖVŐ NEMZEDÉKEK ÉRDEKEINEK VÉDELME TELLÁTÓ BIZTOSHELYETTES

Ügyszám: AJB-6122/2017.
Előadó: Fiala-Butora Erika

A Jövő Nemzedékek Szószólójának javaslatai a parlagfű probléma elleni hatékony fellépések tekintetében

Problémafelvetés:

A parlagfű-pollen allergia legalább kétmillió embert érintő, évente több tízmilliárd forintos társadalmi költséget okozó népbetegség. Elsődleges oka a mezőgazdasági területek fertőzöttsége, leginkább az elhanyagolt területek, a tarlók, és a növénykultúrák között különösen a napraforgó ültetvények. Ugyanis a szántóföldi növények közül a napraforgó érése történik egy időben a parlagfű virágzásával, a többi területen a betakarítás addigra már befejeződik. A súlyosan fertőzött területek nagysága az utoljára tíz éve készült gyomfelvétel szerint hét-nyolcszáz ezer hektár, ami az átlagos pollenkoncentrációk makacsul magas szinten ingadozó értékeinek tanúsága szerint máig aligha csökkent. Jelentősen csökkenne a környezeti terhelés a szakszerűen és megfelelő időben végrehajtott okszerű növényvédelmi, növényorvosi beavatkozás, kezelések következtében. Időközben új, az allergiás tüneteket csökkentő orvosságok terjedtek el, elfedve részben a parlagfű nagy embertömeget érintő egészségkárosító hatásait. A védekezésre régebben készült Akcióterv eszközei hiányosak, a végrehajtás tényleges szándéka pedig erősen kétséges. A védekezés nagy szakértelmet kíván és költséges, ha csak nem a megfelelő talajfedettséget jelentő természeti gyakorlatra koncentrálnak, a szankció ehhez képest csekély és jó eséllyel elkerülhető. Ezért sürgetik immár több mint egy évtizede a szakmai civil szervezetek és az ombudsmanok az e részterületeken felülemelkedni és átfogó intézkedéseket megtenni képes és jogosult kormánybiztos kinevezését a parlagfű elleni küzdelem koordinálására. A parlagfűvel kapcsolatos probléma a valóságban bosszú távon is csak akkor fog megoldódni, ha általános normává válik az ellene való védekezés, amelynek kiemelkedő eleme a jó mezőgazdasági gyakorlat. Ehhez viszont elengedhetetlen, hogy a jogalkotó és a jogalkalmazásért felelős szervezetek egyértelmű üzeneteket küldjenek. A hazai probléma súlyát érzékelteti, hogy az angol nyelvű Wikipédia Magyarországot a környező országokhoz és Európához viszonyítva olyan országgént említi, ahol különösen elterjedt a parlagfű.

Alaptörvényi háttér:

A parlagfű által okozott egészségügyi ártalmak alapvető alkotmányos jogokat sértenek, így az egészséghez² és az egészséges környezethez³ való jogot. Az Alaptörvény kimondja, hogy a tulajdon társadalmi felelősséggel jár⁴, amely felelősség kötelezettségeket ró a parlagfűvel érintett területek, termőföldek mind az állami, mind a magántulajdonosaira. A magánszemélyek felelősségre vonásában és jogkövető magatartásának kikényszerítésében kulcsfontosságú az állam tevékeny, aktív szerepvállalása. Az Alaptörvény P) cikke az állam és mindenki feladataként nevesíti a természeti erőforrások, különösen a termőföld és a biológiai sokféleség védelmét, fenntartását és a jövő nemzedékek számára való megőrzését. Ezen alaptörvényi rendelkezések alapján a parlagfű elleni hatékony fellépés fontos alkotmányos kötelezettségek teljesítését is jelenti.

¹ „Ragweeds native to the Americas have been introduced to Europe starting in the nineteenth century and especially during World War I, and have spread rapidly there since the 1950s. Eastern Europe, particularly Hungary, has been badly affected by ragweed since the early 1990s, when the dismantling of Communist collective agriculture led to large-scale abandonment of agricultural land, and new building projects also resulted in disturbed, un-landscaped acreage” (<https://en.wikipedia.org/wiki/Ragweed>)

² Alaptörvény XX. cikk

³ Alaptörvény XXI. cikk

⁴ Alaptörvény XXIII. cikk

Az Alaptörvény érvényesülése érdekében a Jövő Nemzedékek Szószólója kezdetektől fogva figyelmekkel kíséri a parlagfűmentesítés alakulását Magyarországon. E témában született eddigi jelentéseinket, közleményeinket megállapításainkat az alábbiakban röviden összegzett javaslatainkba belefoglaltuk, továbbá e kivonat végén tömören össze is foglaljuk.

Ajánlásaink a parlagfű elleni hatékony fellépés prioritásaira vonatkozóan:

1. Az állami szerepvállalás kulcsfontosságú a parlagfű probléma kezelésében, amely egyben alapjogból fakadó állami kötelezettség is. A környezetvédelmen és a mezőgazdaságon túlmutatóan a cél alapvetően és elsősorban a közegészség, környezetegészség javulása.
2. Mindenképpen indokolt lenne egy független kormánybiztos kinevezése. Szabó Marcel 2016-ban önálló, világos feladatkörrel és felelősséggel bíró kormánybiztos kinevezését sürgette, *„aki képes a témával kapcsolatos növény-egészségügyi, településpolitikai, nép- és környezet-egészségügyi, munkaerőpiaci, idegenforgalmi szakmai feladatok megoldásának összehangolására. Aki az ágazati részérdekek (mint a gazdálkodás költségeinek csökkentése, a gyógyszerpiac bővítése) egyoldalú képviselete helyett érvényre juttatja az összetársadalmi érdeket. Aki nem csupán kampányszerűen, a leg súlyosabb gondokat okozó néhány betes virágzási időszakban, hanem tervszerűen dolgozik a probléma okainak megszüntetésén, aki rendelkezik a források ésszerű felhasználásához szükséges szakmai tudással, függetlenséggel és hatáskörrel”.*
3. A kérdés politikai súlyát jól képviselte az Országgyűlés 11/2003. (II. 19.) OGY határozatával léterhozott „Parlagfűmentes Magyarországért” eseti bizottság, amelynek ismételt felállítására megfontolandó lenne.
4. A kormányzat a mentesítésre a probléma méreteinek reális értékelésével arányos erőforrásokat áldozzon, az egészségügyi kiadások teljességének figyelembe vételével. A költségek összevetésekor tehát a hatósági fellépés költségeit a még tetemesebb társadalmi és egyben kiterjedt költségvetési (pl. társadalombiztosítás, egészségügy) költségekhez kell mérni.
5. Javasoljuk, hogy a hatósági fellépést tervszerűen és folyamatosan végezzék, elsősorban a külterületekre fókuszálva, mert ott vannak a legnagyobb gócpontok, és ne hagyatkozzanak a lakossági bejelentésekre vagy a társadalmi szervezetek munkájára, amely e téren ugyan fontos adalék, de nem lehet általános alap
6. Javasoljuk, hogy a kormány prioritálja a gócpontokat (a korábbi felmérés, a szélirány, és az elszenvedő lakosság méretének ismeretében) és sürgetjük az azokkal szembeni tervszerű fellépést. Mindehhez indokolatlan lenne újabb költséges fertőzöttségi felmérést végezni, mert a parlagfű terjedése nagy valószínűséggel becsülhető a 9 évvel ezelőtt készült országos felmérés alapján, ezért az használható illetve használandó, elkerülve az erőforrások és energia szétaprozódását.
7. A külterületi mezőgazdasági területekre kell koncentrálni, azon belül is kiváltképpen a napraforgót termő és a tarló területekre.
8. Az ökológiai (talajtakarásos) gazdálkodási módok előnyeit is megfontolandó figyelembe venni, amely ugyan nem vezet a probléma gyors ütemű megoldásához, de hosszú távon számos, a parlagfű problémán túlmutató előnyhöz is vezet.
9. Megfontolandó az átfogó mentesítési törekvések gyakorlati megvalósítását egy próba-megyével kezdeni, így reális képet kapva a probléma valós súlyáról és a szükséges feladat, befektetés mértékéről és láthatóvá, mérhetővé válnának a hatékony fellépés pozitív eredményei.
10. Ahogy azt már korábbi közleményben is sürgettük, az uniós területalapú támogatások folyósításának feltételét, miszerint a mezőgazdasági területeket gyommentesen, megfelelő

kultúrállapotban kell tartani, a mezőgazdasági szakhatóságoknak az eddiginél jóval határozottabban érvényre kell juttatniuk. Továbbá javasoljuk, hogy a különböző kedvezmények és jogok biztosítását tegyék függővé a mezőgazdasági terület parlagfű mentesen tartásától (így pl.: földalapú mezőgazdasági támogatás megvonása, illetve a szennyezett területek kizárása a támogatásból meghatározott időre; építési tevékenység felfüggesztése; építési vagy más létesítési engedélyek visszavonása; jelzálogjog telepítése; parlagfűvel fertőzött területek megjelölése az ingatlan-nyilvántartásban, stb.). Ez a követelményrendszer legyen érvényes állami tulajdonú cégekre, szervezetekre, önkormányzatokra is.

11. Összességében tehát össze kellene kapcsolni a különböző kedvezmények és jogok biztosítását a felelősséggel, pl.:
 - mezőgazdasági támogatás megvonása,
 - illetve a szennyezett területek kizárása a támogatásból meghatározott időre,
 - építési tevékenység felfüggesztése,
 - építési vagy más létesítési engedélyek visszavonása,
 - jelzálogjog telepítése,
 - parlagfűvel fertőzött területek megjelölése az ingatlan-nyilvántartásban,
 - de az anyagi ösztönzők bevezetése is indokolt lehet, stb.
12. A fentiek mellett a gazdálkodók magatartását elsősorban a költségek alakulása határozza meg. A pollenszennyezés szempontjából a gazdálkodók a negatív következményeket (elsősorban bírságfizetési kötelezettség) mérik fel és vetik össze a mentesítéssel járó költségekkel. Ezért a fertőzött területek megfelelő felderítése és a külterületi fertőzések miatti bírságok megemlése szükséges, és további követelmény, hogy a bírságokat maradéktalanul hajtsák is be. A gazdálkodói mentesítés mellett párhuzamosan az állam részéről történjenek meg a bejárások és a fertőzött területekkel összefüggésben történjenek megfelelő intézkedések.
13. A felelősségi határok pontos rendezése szükséges, valamint és a felelősök felelősségi körének rögzítése. A tulajdonos felelőssége mellett a mulasztó közigazgatással kapcsolatos felelősség érvényesítését is erősíteni kell.
14. Az ellenőrzési keretek és felhatalmazások tisztázása szükséges. Ennek érdekében a nyilvántartási rendszerek kialakítása (pl.: egészségügyi nyilvántartás) is fontos.
15. Aggályosnak találjuk az élelmiszerláncról és hatósági felügyeletéről szóló 2008. évi XLVI. törvény 50. § (7) szerinti kivételt, amely kultúrnövény termesztése esetén a parlagfű elleni közérdekű védekezés elrendelését csak abban az esetben engedi meg, ha az adott területen a kultúrnövény tőszáma nem éri el az agronómiailag indokolt tőszám 50 %-át és a parlagfűvel való felületi borítottság a 30 %-ot meghaladja.
16. Fontosnak tartjuk a felvilágosító, tudatformáló programokat is, így kulcsfontosságú a mezőgazdasági dolgozók, szakemberek kötelező képzésére irányuló törekvések. Mindezek azonban semmiképpen sem kampányszerű, hanem folyamatos tevékenységet kell jelentsenek.
17. Megfontolásra javasoljuk az önkormányzatok szélesebb körű bevonását és ösztönzését arra, hogy helyi szabályozással, hatékony ellenőrzéssel, közmunka, közfoglalkoztatottság szervezésével járuljanak hozzá a területük parlagfű mentesítéséhez.

Ombudsmani jelentések, közlemények fontosabb megállapításai:

Bándi Gyula 2017-ben hangsúlyozta: „a parlagfű okozta gazdasági károk, valamint egészségügyi és szociális kiadások nagyságrendekkel haladják meg a parlagfű elleni érdemi fellépés költségeit”. (Fülöp Sándor 2009-es állásfoglalása szerint 32 milliárd forint veszteséget okoz a kieső termésmennyiség, 40 milliárd forintnyi kárt okoznak a táppénzkiadások, az egészségügyi ellátás és a gyógyszerek költségei. A kormány mindezzel szemben egymilliárdot sem szán a védekezésre, ráadásul ez az összeg az utóbbi években még csökkent is.)

Bándi Gyula 2017-ben rámutatott: Mivel a parlagfű-pollen csupán 20%-a származik belterületről, 80%-a viszont külterületről, a megelőzés legfontosabb területe a mezőgazdasági művelés alatt álló földeken a gyomosodás megakadályozása. A Nemzeti Élelmiszerlánc Biztonsági Hivatal már korábban felhívta a gazdák figyelmét, hogy bár hatósági eljárás a parlagfű-mentesítés elmulasztása miatt csak július 1-től indítható, a védekezést tavasszal, a parlagfű fejlődésének legérzékenyebb fejlettségi szakaszában érdemes és célszerű elkezdni. Bándi Gyula ezért felkéri az agrárium valamennyi meghatározó szereplőjét, különösen a Magyar Agrárgazdasági Kamarát és a Növényvédelmi és Növényorvosi Kamarát, hogy széles körű felvilágosító munkával segítsék elő, hogy e szakmai evidencia a gazdálkodásban napi gyakorlattá váljon. Egyben felszólítja az illetékes hatóságokat, hogy a külterületi parlagfű-felderítés hatékonyságának lényeges növelésével és következetes szankcionálással segítsék a felelősségteljes földhasználói szemlélet elterjedését, tegyék a jövőt tekintve anyagilag is érdekeltté a gazdálkodókat a megelőzésben.

Szabó Marcel 2016-os állásfoglalása szerint „A parlagfű, mint a legveszélyesebb pollenallergén növény folyamatos terjedése a környezet állapotának romlását okozza, és az allergiás betegek számának gyors ütemű növekedésével sérül az egészséges környezethez való alapjog. Az allergiás légúti megbetegedések csökkentése a parlagfű elleni küzdelemmel együtt állami feladat”.

Szabó Marcel 2016-ban elfogadhatatlannak nevezte, hogy „miközben szakmai becslések hétényolcszáz ezer hektárra teszik a parlagfüves, főleg mezőgazdasági területek nagyságát, addig a hatóságok a legutóbbi időkgig mindössze néhány ezer hektárnyit (tavaly nem egészen 3500 hektárt) voltak képesek ezekből azonosítani”.

Szabó Marcel 2016-os állásfoglalása szerint „Elengedhetetlen a légszennyezés elleni komplex fellépés is, miután az allergiás betegségben szenvedők városokban tapasztalható magasabb aránya megerősíti, hogy a légszennyezés is hozzájárul az allergiás megbetegedések terjedéséhez.

Székely László és Szabó Marcel 2014. évi közös jelentése⁵ „a mezőgazdasági területek parlagfű-szennyezettségének fokát leginkább növelő tényezők közül” kiemeli: „Nem megfelelő hatékonysággal történő vegyszeres gyomirtás; a precíziós/integrált növényvédelmi megoldások hiánya, különös tekintettel a napraforgóföldek kezelésére”.

Fülöp Sándor 2009. évi állásfoglalása⁶ szerint az allergiás betegek számának igen gyors ütemű növekedésével az egészséges környezethez való alapvető jog sérülhet.

2004. évi jelentés⁷: a parlagfű mint a legveszélyesebb pollenallergia- okozó növény folyamatos terjedése a környezet állapotának romlását jelenti”

Budapest, 2017. november 14.

Dr. Bándi Gyula

⁵ AJB-4188/2014.

⁶ AJB-1656/2009.

⁷ OBH 3637/2004.